

ABDULLA QODIRIY ROMANLARIDA MILLIYLIK MASALASI

MUALLIF: O'risheva Umida

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili) yo'nalishi

25-13-guruh talabasi

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining yirik namoyandasi Abdulla Qodiriyning romanlarida milliylik masalasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Adib ijodida milliy ruh, xalq hayoti, urf-odatlar, mentalitet va tarixiy voqeliklar badiiy obrazlar orqali yuksak mahorat bilan ifodalangan. Ayniqsa, "O'tkan kunlar" va "Mehrobdan chayon" romanlarida o'zbek xalqining ijtimoiy hayoti, oilaviy munosabatlari, axloqiy qadriyatlari va milliy tafakkuri keng yoritilgan. Maqolada Qodiriy romanlaridagi milliylik tushunchasi, uning badiiy ifodalanish vositalari va adabiy-estetik ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot jarayonida adibning til uslubi, milliy obrazlar yaratishdagi yondashuvi hamda tarixiy haqiqat va badiiy to'qimaning uyg'unligi tahlil qilinadi. Mazkur maqola Abdulla Qodiriy ijodining milliy adabiyotimiz taraqqiyotidagi o'rnini anglashga xizmat qiladi va filologiya yo'nalishi talabalari uchun ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.*

KALIT SO'ZLAR: *Abdulla Qodiriy, milliylik, roman, badiiy obraz, o'zbek adabiyoti, tarixiy haqiqat, milliy qadriyatlar, realizm.*

KIRISH. O'zbek adabiyoti tarixida Abdulla Qodiriy alohida o'rin tutadi. U milliy romanchilik asoschilaridan biri sifatida o'zbek xalqining tarixiy o'tmishi, ijtimoiy hayoti va ma'naviy dunyosini badiiy jihatdan yuksak saviyada tasvirlab bergan adibdir. Qodiriy ijodida milliylik masalasi markaziy o'rin egallab, uning asarlarida xalq ruhiyati, urf-odatlari va an'analari jonli va hayotiy tarzda aks etadi.

XX asr boshlarida yuz bergan ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar o'zbek adabiyotida yangi badiiy tafakkur shakllanishiga sabab bo'ldi. Ana shu davrda

Abdulla Qodiriy roman janrini milliy adabiyotimizga olib kirib, uni yangi bosqichga ko'tardi. Uning "O'tkan kunlar" romani o'zbek adabiyotida ilk tarixiy-romantik roman sifatida e'tirof etiladi. Ushbu asarda milliylik o'zbek xalqining turmush tarzi, oilaviy munosabatlari, kiyinish madaniyati, til boyligi va ijtimoiy qarashlari orqali namoyon bo'ladi.

Qodiriy romanlarida milliylik faqat tashqi belgilar bilangina cheklanib qolmaydi, balki qahramonlarning ichki kechinmalari, dunyoqarashi va axloqiy qarashlarida ham yaqqol ko'zga tashlanadi. Adib milliy obrazlar yaratishda xalq og'zaki ijodi, maqol va matallardan, jonli xalq tilidan mahorat bilan foydalangan. Bu esa asarlarning badiiy qiymatini yanada oshirgan.

Mazkur maqolada Abdulla Qodiriy romanlarida milliylik masalasi, uning badiiy ifodalanish shakllari va adabiy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot Qodiriy ijodining bugungi adabiy jarayondagi o'rni va yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashdagi ahamiyatini yoritishga qaratilgan.

ASOSIY QISM. Abdulla Qodiriy ijodida milliylik masalasi uning butun badiiy tafakkuri va estetik qarashlari bilan chambarchas bog'liqdir. Adib o'z romanlarida o'zbek xalqining tarixiy taqdiri, ijtimoiy hayoti va ma'naviy qadriyatlarini chuqur va haqqoniy tasvirlashga intilgan. Qodiriyning "O'tkan kunlar" va "Mehrobdan chayon" romanlari milliylikni badiiy aks ettirishda alohida ahamiyatga ega bo'lib, bu asarlar orqali adib o'zbek romanchiligida yangi bosqichni boshlab berdi.

"O'tkan kunlar" romanida milliylik, avvalo, tarixiy voqelikni tasvirlash orqali namoyon bo'ladi. Asarda XIX asr oxiri - XX asr boshlaridagi Turkiston hayoti, ijtimoiy munosabatlar, qadriyatlar va an'analar keng yoritilgan. Qodiriy o'z qahramonlarini milliy muhitdan ajratmagan holda tasvirlaydi. Otabek va Kumush obrazlari orqali o'zbek xalqiga xos axloqiy fazilatlar, oila va jamiyatga munosabat, vatanparvarlik va sadoqat tushunchalari ochib beriladi. Ayniqsa, oilaviy munosabatlar, kelin-kuyov, ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlar milliylikning muhim belgisi sifatida ifodalanadi.

Milliylik Qodiriy romanlarida xalq urf-odatları va marosimlar tasviri orqali ham namoyon bo‘ladi. To‘y marosimlari, kiyim-kechak, mehmondo‘stlik an‘analari, kundalik turmush tafsilotlari asarda tabiiy va ishonarli tarzda berilgan. Bu tasvirlar nafaqat tarixiy haqiqatni aks ettiradi, balki o‘quvchida milliy o‘zlikni anglash tuyg‘usini kuchaytiradi. Qodiriy xalq hayotini badiiy ifodalashda mayda detallar orqali katta ma‘no berishga erishgan.

“Mehrobdan chayon” romanida esa milliylik ijtimoiy adolatsizlik, jaholat va zulmga qarshi kurash g‘oyasi orqali ifodalanadi. Ushbu asarda adib o‘zbek jamiyatidagi illatlarni fosh etar ekan, xalqning kelajagi, ma‘naviy uyg‘onishi masalasini ko‘taradi. Roman qahramonlari orqali milliy ongning shakllanishi, adolat va haqiqatga intilish jarayoni yoritiladi. Qodiriy bu asarda ham milliy ruhni yo‘qotmagan holda tanqidiy realizm uslubidan samarali foydalangan.

Abdulla Qodiriy romanlarida til masalasi ham milliylikni belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Adib jonli xalq tilidan, maqol va matallardan, milliy iboralardan mahorat bilan foydalangan. Bu esa asarlarning hayotiyiligini oshirib, o‘quvchini milliy muhitga yaqinlashtiradi. Qodiriyning badiiy tili sodda, ravon va ta‘sirchan bo‘lib, u o‘zbek adabiy tilining rivojiga katta hissa qo‘shgan.

Shuningdek, Qodiriy romanlarida ayol obrazi orqali ham milliylik masalasi ochib beriladi. Kumush, Zaynab kabi obrazlar o‘zbek ayoliga xos sadoqat, or-nomus va matonat timsoli sifatida gavdalanadi. Adib ayol taqdirini millat taqdiri bilan bog‘lab tasvirlaydi va jamiyatdagi ayol o‘rniga e‘tibor qaratadi.

Umuman olganda, Abdulla Qodiriy romanlarida milliylik tarixiy haqiqat, badiiy obraz, til va uslub uyg‘unligida namoyon bo‘ladi. Adib o‘z asarlari orqali milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotirani tiklash va ma‘naviy uyg‘onishga da‘vat etadi.

XULOSA. Abdulla Qodiriy o‘zbek adabiyotida milliy romanchilik asoslarini yaratgan buyuk adib sifatida e‘tirof etiladi. Uning romanlarida milliylik masalasi chuqur va ko‘p qirrali tarzda yoritilgan bo‘lib, bu holat adib ijodining asosiy xususiyatlaridan biridir. Qodiriy milliylikni faqat tashqi belgilar orqali emas, balki

qahramonlarning ichki dunyosi, axloqiy qarashlari va hayotga munosabati orqali ochib beradi.

“O‘tkan kunlar” va “Mehrobdan chayon” romanlari orqali adib o‘zbek xalqining tarixiy o‘tmishini, ijtimoiy hayotini va ma’naviy qadriyatlarini badiiy jihatdan yuksak darajada aks ettirgan. Ushbu asarlar milliy adabiyotimizda realizm va tarixiy roman janrining rivojiga katta hissa qo‘shdi. Qodiriy romanlarida milliy til, urf-odatlar, an’analar va xalq mentaliteti tabiiy va ishonarli tarzda tasvirlangan.

Adib ijodining ahamiyati shundaki, u milliylikni zamonaviy tafakkur bilan uyg‘unlashtira oldi. Qodiriy o‘z asarlari orqali jamiyatni ma’naviy uyg‘onishga, adolat va taraqqiyotga chorlaydi. Uning romanlari bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan bo‘lib, yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashda muhim manba hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, Abdulla Qodiriy romanlaridagi milliylik masalasi o‘zbek adabiyotining bebaho merosi bo‘lib, uni o‘rganish va tadqiq etish filologiya fani uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

- 1.Qodiriy A. O‘tkan kunlar. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2019. 5-320-betlar.
- 2.Qodiriy A. Mehrobdan chayon. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. 3-280-betlar.
- 3.Karimov N. Abdulla Qodiriy hayoti va ijodi. Toshkent: Fan, 2016. 45-120-betlar.
- 4.Yo‘ldoshev Q. O‘zbek romanchiligi tarixi. Toshkent: O‘qituvchi, 2017. 90-150-betlar.
- 5.Sulton I. Adabiyot nazariyasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2015. 200-245-betlar.
- 6.Rasulov A. Milliy adabiyot va badiiy tafakkur. Toshkent: Ma’naviyat, 2020. 60-110-betlar.